

Z Hradce Králové je to do Ústí nad Labem přibližně 180 kilometrů, něco přes dvě hodiny pohodlné jízdy autem. Měřeno v poněkud jiných jednotkách běží o životní cestu dlouhou šedesát let.

Jenže trochu po pořádku. Major Václav Hněvsa se narodil v malebném Hradci Králové, tady vystudoval strojařinu na průmyslovce. Technika ho vůbec vždycky bavila, zkoušel to i na Vysokém učení v Praze, jenže tenkrát ještě titul inženýra nezískal. Školu nedodělal, nastoupil na vojnu, sloužil v Pardubicích na letišti, kde časem pracoval jako letecký mechanik na legendárních strojích Mig 19. Po návratu do civilu se oženil a v sedmdesátém roce nastoupil k policii, které se v té době říkalo Veřejná bezpečnost.

„Víte,“ poznamenal, „já tehdy ani moc netušil, o co vlastně běží. Nutně jsem potřeboval byt, a tohle byla jedna z mála možností, jak střechu nad hlavou získat. Začal jsem od klasického hlídkování, jak se ostatně sluší a patří, časem přišla nabídka, jestli bych nechtěl dělat pyrotechniku. Souhlasil jsem a putoval na půlroční školení do Martina. Zkušení machři nás tam učili pracovat s municí všeho druhu, hltali jsme základy chemie, po návratu jsem měl kvalifikaci člověka, který trochu rozumí tomu, co bouchá. Pochopitelně, byl to všechno spíš začátek dost dlouhého učení. Teprve po stáži v Kriminalistickém ústavu v Praze jsem se dostal do situace experta, který smí pracovat samostatně.“

První případ.

„Tak na nějaký úvodní příběh si samozřejmě nepamatuji, na krajské správě se tenkrát vyjíždělo k nalezené munici každou chvíli. Spíš bych připomněl takový nejtragičtější. To totiž došlo k explozi v jednom rodinném domku, přijeli jsme tam na ohledání místa a narazili na horor. Dům byl plný hostů, všechno vyšňožené, bylo navařeno, napečeno, druhý den měla být svatba. A v předvečer té události ženich se svým bratrem vyráběli bouchací kuličky. Snad si představovali, že to přispěje k všeobecné zábavě. Jenže došlo k výbuchu, budoucí novomanžel přišel o zrak a o ruce, jeho bratr o ruce. Kontrast připravovaného veselí a nečekané tragédie působil tak krutě, že i když jsem od té doby viděl hodně drsných záležitostí, tak na tenhle případ nezapomenu nikdy. Mimochodem, domácí vyrobené výbušniny patří k tomu nejnebezpečnějšímu, s čím se můžete setkat. Někáká stokilogramová nevybuchlá letecká puma je proti tomu legrace. Příliv dostupné zábavné pyrotechniky našťestí tohle domácí kuchtění zabíjácích směsí dosti omezil, například statistiky tradičních silvestrovských nehod jsou dnes mnohem příznivější, než bývaly dřív.“

Expert z FBI

V pětasedmdesátém roce byl Václav Hněvsa přeložen do Ústí nad Labem. Tehdy už se začínal připravovat budoucí třístupňový model kriminalistickotechnických a expertizních pracovišť a bylo potřebné získávat znalecké kvalifikace i z jiných oborů. Ještě v Hradci se dal na mechanoskopii a balistiku, později přišla na řadu trasologie.

„Víte,“ pokračoval major, „každý z těch oborů se neustále vyvíjí a člověk má co dělat,

ZNALEC Z POVOLÁNÍ

aby neztratil tempo. Mimochodem, úroveň naší kriminalistické vědy a techniky je velice slušná i v mezinárodním měřítku. Vzpomínám, krátce po pádu železné opony připravovali Američané výukové programy pro rozvojové země, do kterých zahrnuli i tehdejší Československo. Byla to série, tuším, deseti čtrnáctidenních kurzů v Novém Mexiku, kde lektori z FBI přednášeli o metodách vyšetřování, ohledání místa činu a samozřejmě o kriminalistické technice. Já tam přijel s první skupinou, jenže se velmi rychle ukázalo, že nás vlastně nemají co učit. Přednášení se během dvou dnů změnilo na vzájemné besedy odborníků, báječně jsme si popovídali a organizátoři další výuku zrušili jako naprosto zbytečnou. Vlastně jsme tak kolegům, kteří měli přijít po nás, zkazili výlet. Na druhé straně vědomí, že něco opravdu dovedeme a že nás respektují i experti z elitních amerických vyšetřovacích útvarů, za to myslím stálo.“

Pneumatika

Soudní síň byla poloprázdná, náměstek z jednoho velmi důležitého podniku byl zvyklý hovořit před větším obcenstvem.

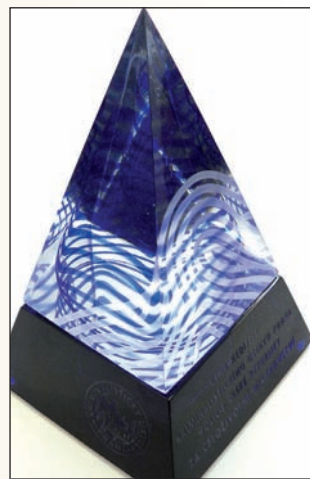
„Jel jsem velmi opatrně, rozhodně ne víc než osmdesát. Najednou se ozvala rána, volant mi to téměř vyškublo z ruky a vůz nezadržitelně mířil do protisměru. Myslím, že mi praskla levá přední pneumatika...“

Nehoda byla vážná, došlo při ní k těžkým zraněním, soud měl rozhodnout o tom, kdo havárii zavinil. K doplnění posudku byl povolán znalec.

Vysvětlil, jak se měří brzdné dráhy a doporučují koeficienty tření a setrvačnosti, že v případě možných nepřesností se vždy vybírá varianta svědčící ve prospěch obviněného.

Nicméně podle dochovaných stop jel náměstek vůz minimálně sto dvacet kilometrů v hodině. Zmíněná pneumatika pak byla rozříznuta plechem karoserie teprve při nehodě, pečlivá prohlídka pláště i ráfku jasně prokázala, že nedošlo k úniku vzduchu za jízdy...

Soudce přikývl, náměstek přišel s jinou

Cena udělovaná Kriminalistickým ústavem Praha nejlepšímu technikům v republice

co se odehrávalo v soudní síni byla záležitost profese a se vzájemnými vztahy to nemělo vůbec nic společného. Tak se snažím tuhle zkušenost trochu předat mladým kolegům. Nestačí, aby byli připraveni pouze odborně, musejí také vědět, co všechno je může u soudního přelíčení potkat.“

Tajemství zámku

V časech, kdy se ještě patentní zámková vložka FAB považovala za velmi bezpečnou, bylo na policii nahlášeno vykradení bytu, které tak trochu připomínalo románovou záhadu uzavřeného pokoje. Zámek neporušený a zamčený, žádná jiná cesta přes okna či světlíky dovnitř nevedla, klíče nemohl mít nikdo cizí. A přesto se zevnitř ztratily jakési velmi cenné věci.

Policisté se pustili do práce. Odšroubovali kryt zámku a zjistili, že souběžně se zámkovou vložkou je do dveří vyvrtaná tenká dírka, která umožnila vsunout dovnitř ocelový drát a jím pak odsunout zajišťovací závoru. Šlo to oběma směry, odepnout i zamknout. Poznaček přešel do služebních instrukcí. V případě podezření na vloupání, je nutno zámek

Zbraně, zámky, podrážky bot. Kriminalistický technik se musí vyznat ve všem

verzí a začal hovořit o mechanické poruše řízení. I to mu bylo vyvráceno. Následovalo ještě několik dalších pokusů nějak řídicí sklesání vysvětlit, expert je vylučoval jeden po druhém. Nakonec náměstek o řídicí sklesání skutečně přišel a za způsobenou nehodu byl odsouzen.

„Vystupování u soudu vůbec není tak jednoduché, jak se na první pohled zdá,“ řekl inženýr Hněvsa. „Jistě, někdy je posudek přijat bez připomínek, ovšem občas se také advokát rozhodne, že znalce znemožní a použije k tomu všechny dostupné prostředky. Proto tak úzkostlivě dbáme na přesnost, buď něco víme, nebo ne, dohady jsou nepřipustné. Nej důležitější je nebrat takové právní útoky osobně. Když se člověk cítí dotčený, pronese věty, které by říkat neměl, a druhá strana je na koni. Zažil jsem jednu dost poučnou příhodu, tuším v Děčíně. Během řízení tam doslova létaly jiskry, žalobce a obhájce se do sebe pouštěli velmi hněvivě. Pak ale přišla přestávka a předseda senátu nás pozval na oběd. Seděli jsem u jednoho stolu, advokát vedle státního zástupce, a veškerá nevráživost byla ta tam. Všichni byli zdvořilí a zábavní,

rozebrat a prohlédnout, jestli nebyl otevřen právě tímhle způsobem.

„Na naší práci se mi nejvíce líbí, že je to takové logické dobrodružství,“ usmál se Václav Hněvsa.

„Myslím, že si dovedu představit pocity českého zakladatele mechanoskopie vrchního četnického strážmistra Ladislava Havlíčka, který na začátku třicátých let osvědčoval kasaře podle stop zanechaných na vyloupených pokladnách hasáky a páčidly. Tenkrát to byl objev. Moje generace zase zažila dlouhý souboj kriminalistických techniků s pachatelem používajícími planžety. To jsou takové univerzální paklíče na patentní vložky, sledovali jsme je od prvních primitivních podob až po vypracovaný nástroj, který umožňuje otevřít a zamknout zámek během několika vteřin. Nej dřív jsme se učili poznávat, zda byla planžeta vůbec použita, později jsme zkoušeli určit individuální totožnost nástroje a nakonec předávali výrobcům jednotlivá doporučení, jak bezpečnostní systémy vylepšit. Žádný zámek není nepřekonatelný, ale u těch nových už to určitě nejde tak snadno.“

Moderní doba

Podnikatelova manželka si objednala vraždu vlastního muže. Námezdní zabiják byl zadržen, perfektně zaplacený advokát se snažil znevěrohodnit daktyloskopickou stopu nalezenou na místě činu.

Záznamy o jejím nalezení, sejmutí a evidování byly však natolik přesné, že soud odmítl brát verzi obhajoby v úvahu.

Na náměstí v Liberci se ozvala střelba ze samopalů, zločinecké gangy si tam vyřizovaly účty. O den později zmizeli všichni podezřelí kdesi v zahraničí.

Ředitel firmy dostal poštou malý balíček, při jehož otevření došlo k explozi, při které přišel o oči a prsty na ruku. Vyšetřování naznačilo souvislost s aférou lehkých topných olejů, skutečné pachatele se však dopadnout nepodařilo...

„Od začátku devadesátých let se začaly objevovat zločiny do té doby nevídané,“ konstatoval major Hněvsa. „Starší kolegové se třeba za celou svou kariéru nesetkali s nájemnou vraždou nebo s nastraženými výbušninami. Moderní doba však přinesla nové problémy a kriminalistická věda a technika hledá metody možné obrany proti takovým zločinům. Já osobně mám dojem, že se to poměrně daří. Například počítačový systém hodnocení a archivování daktyloskopických stop zvaný AFIS musí každému, kdo někdy zkoušel v kartotéce vyhledávat shodné otisky pomocí zvětšovacího skla, připadat jako zázrak. A individuální identifikace pomocí DNA, to je myslím největší revoluce v kriminalistice od časů, kdy pan Bertillon prosadil svou antropometrii.“

Často se hovoří o záplavě kriminálních filmů a seriálů, které se na nás hrnou z kina a televize. Sám bych se nějakého negativního vlivu takových moderních pohádek moc nebál, někdy jsou ovšem poněkud k smíchu. Dávno jsem si zvykl, že si překladaatel dialogů pletou pistoli s revolverem, nebo že hrdina dokáže ze šestiranné zbraně vystřelit desetkrát bez přebíjení. Horší je to s prací filmových kriminalistů. Technický expert, který místo práce v laboratoři dobrodružně zatýká přecházejícího násilníka na střechách mrakodrapů, soudní znalec hravě otevírající nejmodernější nedobytnou pokladnu pomocí stetoskopu. Podobných hloupostí je spousta. Trochu problematické ovšem je, když si nějaká osoba činná v trestním řízení opravdu myslí, že to tak chodí. To je pak dost obtížné vysvětlování.

Docela nejlepší jsou ovšem nesmysly okolo nástražných výbušných systému. K bombě je v biografu téměř vždycky připojen digitální displej odpočítávající čas zbývající k výbuchu, hrdina s kleštičkami desetkrát za sebou osudově váhá, zda má přestřípnout červený nebo modrý kabel. Někdy bych si opravdu přál, aby to ve skutečnosti bylo takhle jednoduché.“

Pyramida

Čas je zvláštní fenomén. Člověk vstoupí do laboratoře jako mladý chlap a než se pořádně rozkouká, je mu šedesát a pomalu by měl bilancovat. Inu, co se dá dělat. Kriminalistický ústav Praha každé dva roky oceňuje práci nejlepších techniků a znalců Policie České republiky. Vyznamenání v podobě malé pyramidy má inženýr Václav Hněvsa v knihovně vedle psacího stolu. Malá odměna za sedmatřicet let práce.

„Opravdu tolik? Neříkejte, že to tak uteklo!“

Antonín JIROTKA
Foto Václav ŠEBEK